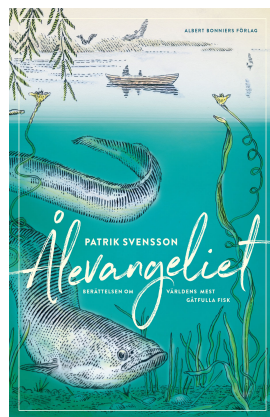

Patrik Svensson, *Ålevangeliet* (Stockholm: Bonnier, 2019), ISBN: 978-91-0-018996-9

Med *Ålevangeliet* har Patrik Svensson lyckats med något så ovanligt som att skriva en populärvetenskaplig internationell bästsäljare, som dessutom blivit opera, om en fisk. Det låter som en omöjlig ekvation, trots att det handlar om världens kanske gåtfullaste fisk, ålen. Svensson växlar mellan personliga anekdoter från barndomens ålfiske med sin far, reflektioner över vad ålen har att säga samtidigt, och vetenskapshistoria. Det visar sig att en rad kända tänkare i varierande grad misslyckats med att korrekt förstå och beskriva ålen och dess livsresa. Aristoteles som var en pionjär i systematiskt observerande vetenskap var så förvirrad av ålen att han drog slutsatsen att den uppstod spontant ur dy och lera (25), som någon form av jungfrufödsel. Även Sigmund Freud misslyckades sådär 2 000 år senare med att lokalisera reproduktionsorganen hos ålen (45). Kanske bidrog detta misslyckande till senare teorier inom psykologins värld där reproduktionsorgan fick en högst framträdande roll, spekulerar Svensson.

Många, inte oviktiga, detaljer om ålens liv gäcker fortfarande vetenskapen, men en enad forskarkår slår fast att ålbestånden minskar på ett katastrofalt vis. Svensson har inte skrivit en bok som tjänar som ett ekologiskt stridsrop, men han resonerar kring och beskriver fundamentala frågeställningar som har tydliga ekologiska och teologiska nyanser (106). På många platser är det förbjudet att fiska glasål (ålens andra stadie), och ålfiskare protesterar:

... för att förstå ålen måste vi intressera oss för den, och för att intressera oss för den måste vi fortsätta att jaga, döda och äta den. ... En ål tillåts aldrig vara bara en ål. En ål tillåts inte finnas till bara för sin egen skull. Så har den också blivit en symbol för vår komplexa relation till allt det liv som omger oss och som inte är människans eget. (106)

Har ålen, eller annan valfri art, någon betydelse för oss om vi inte längre får förtära den? Kan vi räkna oss till ålens betydelse i monetära mått? Den samtida sjukan att klämma in allt tänkbart och otänkbart i hänsynslösa Excelark drabbar även ålen. Antingen behöver arter vara uppenbart gynnsamma för människor, eller söta/imponerande, för att människor skall bry sig. De senaste åren har flera medier uppmärksammat att ålen ofta inte kan vandra uppför våra stora svenska vattendrag längre, där den mer folkkära laxens vandring ofta får förtur. Ur ett teologiskt perspektiv har alla arter ett egenvärde, och helheten av skapelsen är något mycket gott. Flertalet kristna hävdar nog att människan har en tydlig särställning, men det bortser inte från Guds kärlek till alla varelser han skapat.

När naturvetenskap och dess historia möter Svenssons berättarkonst händer något anmärkningsvärt. Vi engagerar oss på riktigt, inte bara i skapelsen, utan också i en särskild art. För mig innebär det glada budskapet i Ålevangeliet och dess genomslag just att vi människor med rätt förutsättningar genuint bryr oss om skapelsen. Förundran är inte död. När den episka dokumentärserien Planet Earth släpptes i ny tappning för några år sedan bänkade sig den unga generationen för att entusiasmeras av och gråta över ödlor, apor och ynkliga havssköldpaddor. Det pekar på en grundläggande sanning om oss människor, om vår själs längtan efter Gud och sanna relationer med allt Gud skapat – såväl människor som ickemänniskor.

Men ålen blir också ett exempel på, eller kanske en symbol för, det mystiska. Att det faktiskt är otroligt mycket vi inte ännu förstår om världen. Ålen har ofta varit en missförstådd varelse. Svensson tar exempelvis upp att det enligt judisk tradition inte är kosher att äta ål eftersom dess ytterst små och slemmiga fjäll tolkades som att det inte var en fisk, vilket därmed exkluderade ålen från matbordet tillsammans med exempelvis skaldjur.

Genom mänsklighetens historia har vi gång på gång missförstått olika arters faktiska påverkan på ekosystemen, och därmed orsakat otaliga katastrofer, för både djur, växter och människor. Ett okänt exempel är Mao Zedongs "Four Pests Campaign" i Kina efter revolutionen. De fyra

pesterna ansågs vara råttor, flugor, myggor och sparvar. Den efterföljande massjakten på sparvar grundade för fruktansvärda angrepp av andra insekter som i vanliga fall ätits upp av sparvarna, vilket bidrog till en stor hungersnöd i Kina.

Ålfrågan har ödmjukat forskare i över 2 000 år, och den påminner om något som ofta glöms bort. Även om vi vet mycket mer om hur naturen fungerar idag än någon gång i världshistorien, finns det otroligt många ekologiska samband vi fortfarande inte förstår alls. Gud skapade en helhet, och vi har varken rätt att utrota arter, eller kunskap nog att förstå alla de komplexa naturliga samband som finns i naturen. Kyrkan har en utmaning i att förklara och förkroppsliga en sund mystik och vördnad gentemot skapelsen. Att bevarande av arter är viktigt, för att arter har ett egenvärde, och för att en bibehållen ekologisk balans är helt nödvändig för fungerande samhällen.

Svensson skrev redan år 2012 en uppmärksammas krönika med rubriken "Ålens evangelium" som lade grunden för arbetet med boken:

Jag är inte en troende människa. Jag har inget religiöst förhållande till saker och ting omkring mig. Jag vill göra en distinktion mellan tro, övertygelse och vetande. Men när det kommer till ålen blir jag osäker.¹

Både i krönikan och i boken berättar Svensson om ett tillfälle när en ål virat in sig hårt i en fiskelina och fastnat en lång stund ovanför vattenytan. Sårig och död lägger den unge Svensson och hans far ändå ålen i hinken, och efter en halv minut börjar ålen mirakulöst simma igen. Den som ser det blir aldrig densamma igen, menar Svensson, och brister ut i ett kortare bibelstudium om uppståndelsen (222). Svensson visar kanske därmed på något som missionärer insett i alla tider: Att Gud visar på möjligheter att peka på den allra största berättelsen, i diverse mer vardagliga situationer, kulturer och fenomen.

Ibland försöker kanske Svensson krama ur lite väl mycket lärdomar och reflektioner ur samma stackars fisk, men det är likväl en stilstudie i

¹ Patrik Svensson, "Ålens evangelium", *Sydsvenskan* (2012), online: <https://www.sydsvenskan.se/2012-12-24/alens-evangelium>.

hur skapelsens artrikedom och Guds kreativitet har mycket att säga om livet på jorden. Skapelsen är i sig själv en bok att läsa, något Svensson upptäckte redan som grabb, och nu bjuder in oss till att läsa själva.

Jag tänker att den här boken bär på något som utmanar kyrkan till profetisk handling. Ålen är blott en av tusentals arter som är hotade på grund av människans rovdraft på skapelsen. Svensson lyckas med att på ett folkbildande sätt entusiasmera för skapelsen, och blanda upp det med filosofi, metafysik, ja till och med teologi, trots att Svensson inte är troende. Jag säger inte att Svensson har gjort en manual för hur kyrkan profetiskt kan engagera sig i den allmänna ekologiska krisen och arters utdöende, men här finns sannerligen lärdomar. Vi lever i en på många vis avmystifierad och avsakraliserad värld där berättelser om skapelsen och dess teologiska dimensioner kvävs av en hyperkapitalistisk räknemaskin. Kyrkan borde också berätta stora och små berättelser om skapelsen och Skaparen och bidra till en sund relation till skapelsen. Kyrkan borde stå emot de krafter som berövar skapelsens invånare dess gudagivna värde, oavsett om det gäller människor eller någon annan art.

Johannes Widlund, författare och grundare av God Jord

DOI: 10.58412/hyb.v3i1.32542

Ruth Valerio, *Saying Yes to Life: The Archbishop of Canterbury's Lent Book 2020* (London: SPCK, 2020), ISBN: 978-0281083770

En av vår tids stora ödesfrågor är klimatet. Varje år möter vi nya rapporter om naturkatastrofer, värmerekord, djur som hotas av utrotning och isar som smälter. Vi kan inte längre blunda för det klimatförändringar vi ser och de effekter våra utsläpp och vår livsstil får för såväl natur, som djur och människor. Hungersnöd, översvämningar och torka tvingar människor bort från sina hem vilket bidrar till konflikter mellan länder, ökade flyktingströmmar och mänskligt lidande. De som drabbas värst är de fattigaste, även om hela skapelsen blir lidande.

